

Ο ΑΡΧΕΛΑΟΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΑΠΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ *

Εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀρχελάου εἶχον διαμεῖνει καὶ δράσει ἐπὶ μακρὸν Ἑλληνες ποιηταὶ καὶ καλλιτέχνη ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων τῆς περιόδου, ἢ ὅποια ἀνάγεται εἰς τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰ. π. Χ. Αἱ σφριζόμεναι περὶ τούτου εἰδήσεις σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου προέρχονται ὄχι ἀπὸ συγχρόνους πρὸς τὸν Ἀρχελαὸν πηγὰς, ἀλλ' ἀπὸ μεταγενεστέρων ἐλληνικῶν ἢ καὶ βυζαντινῶν, ὡς καὶ ῥωμαϊκῶν τῶν καλῶν ἢ τῶν ἔπειτα χρόνων, εἶναι δὲ ἀνεκδοτολογικῆς ἐν πολλοῖς φύσεως. Οὕτως, αὐταὶ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς πρώτη ἀξία. Ἐν τούτοις, αἱ πηγαὶ αὗται εἶναι ἐξαιρετικῶς πολυάριθμοι καὶ ποικίλοι, τοῦτο δὲ διαπιστοῖ τις καὶ ἀπλοῦν βλέμμα ἂν ρίψῃ εἰς τὴν μακρὰν ἀναγραφὴν τῶν σχετικῶν παραπομπῶν, τὴν περιεχομένην εἰς περὶ τοῦ Ἀρχελάου μελέτημα τοῦ J. Kaerst, παλαιότερον μὲν, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ὡς πρὸς τὰς πηγὰς πληρέστερον¹. Ἐξ ἄλλου, αἱ ἐκ τῶν πηγῶν τούτων εἰδήσεις ἐπὶ τοῦ προκειμένου συμφωνοῦν ἐν γένει μεταξὺ τῶν καὶ προσαρμύζονται πρὸς τὰ ἄλλοθεν γνωστὰ εἰς ἡμᾶς πράγματα. Ὑπὸ τοὺς ὄρους τούτους, διαμονὴ καὶ δράσις Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Ἀρχελάου ἀναγνωρίζεται κοινῶς ὡς παραδεκτὴ. Προδήλως, αὕτη δὲν ὑπῆρξε τυχαία, ἀλλ' ἐγένετο κατόπιν προσκλήσεως τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Σκοπὸς τῆς προσκλήσεως ταύτης παριστᾶται ἢ ἀνύψωσις τῆς στάθμης πολιτισμοῦ τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας. Εἰς τοῦτο ἐν γένει συμφωνοῦν οἱ ἐρευνηταί, καὶ οἱ παλαιότεροι, ὅπως ὁ J. Kaerst, καὶ οἱ τῶν ἡμερῶν μας, ὅπως ὁ W. Schmid καὶ ὁ A. Lesky, διὰ νὰ περιορισθῶμεν εἰς ὀλίγους καὶ μὴ Ἑλληνας. Ἐπ' αὐτοῦ λοιπὸν δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἐπιμείνωμεν.

Ἄλλο σημεῖον ἀξίζει νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ, τὸ ὅποῖον, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, δὲν ἔχει ἐπισύρει τὴν προσοχὴν τῆς ἐρέυνης. Εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Ἀρχελάου εἶχον ἀσφαλῶς διαμεῖνει ἐν δράσει οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ Εὐριπίδης καὶ Ἀγάθων,

* Ἡ παροῦσα ἐργασία ἐγένετο κατὰ τὰ κυριώτερα μέρη αὐτῆς ἀνακοίνωσις εἰς τὸ ἐν Σόφια συνεστὸν Α' Διεθνὲς Συνέδριον Σπουδῶν τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης (Σεπτ. 1966). Ἡ ἐργασία ἐνταῦθα ἔχει διευρυνθῆ κάπως, ἐμπλουτισθῆ δὲ διὰ παραπομπῶν καὶ ἐλαχίστων τινῶν σημειώσεων.

1) Βλ. P a u l y - W i s s o w a, R. E., τόμ. Β', 1896, στ. 447 ἐν λ. Archelaos.

ὁ ἐπικός ποιητὴς Χοιρίλος ὁ Σάμιος, ὁ διθυραμβοποιὸς Τιμόθεος, ὁ ζωγράφος Ζεῦξις ¹. Ὁ φιλόσοφος Σωκράτης δὲν ἀποκλείεται νὰ προσεκληθῆ ὑπὸ τοῦ Ἄρχελάου, ἀλλὰ θεωρεῖται βέβαιον ὅτι δὲν ἦλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ².

Εἰς τοὺς περισσοτέρους τῶν ἀνωτέρω εἶναι δυνατὸν ἐξ εἰδήσεων τῆς ἀρχαιότητος νὰ ἀνιχνευθοῦν κοινὰ χαρακτηριστικά, τρόπον τινά, ἑσωτερικά.

Ὁ Ἄγαθων ἐδέχθη ἐπίδρασιν ἐκ τοῦ κινήματος τῶν σοφιστῶν καὶ ἤτο νεωτεροποιὸς εἰς τὴν τραγωδίαν, τὰ αὐτὰ δὲ ἀληθεύουν διὰ τὸν Εὐριπίδην. Νεωτεροποιὸς ἐπίσης ἦτο ὁ Τιμόθεος εἰς τὴν μουσικὴν.

Σχέσεις ἐρωτικαὶ τοῦ Εὐριπίδου παραδίδονται ἐπιμόνως πρὸς τὸν Ἄγαθωνα, ὁ ὁποῖος περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος (Πρωτ. 315d,e) ὡς «τὴν ἰδέαν πάντων καλῶν», ἀντιστοίχως δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Θεσμ. 191 κ.ἐξ.). Περαιτέρω κατὰ τὴν μαρτυρίαν καλῆς πηγῆς, τοῦ Σατύρου, ὁ Εὐριπίδης ἔγραψε τὸν πρόλογον εἰς τοὺς Πέρσας, ἐπιτυχὲς ἔργον τοῦ Τιμοθέου, δέκα περίπου ἔτη πρὸ τῆς ἀποδημίας εἰς Μακεδονίαν ³.

Τὰ ἐξ εἰδήσεων προκύπτοντα ταῦτα ἐνισχύουν τὰ κείμενα τῶν ποιητῶν τούτων. Εἰς τὰ πενιχρὰ σφζόμενα ἀποσπάσματα τοῦ Τιμοθέου εὐρίσκονται, ὡς γνωστὸν, ἰδέαι καὶ ἐκφράσεις συχναί, αἱ ὁποῖαι ὑπομιμνήσκουν ἡμᾶς τὰς τοῦ Εὐριπίδου, ὡς ἔπαινος τῆς «φίλοπониα» Τιμ. ἀποσπ. 21, 22—Εὐρ. Ἡρακλ. Μ. 1154 κ.ἐξ., «χρόνος σοφόν» Τιμ. ἀπόσπ. 19—Εὐρ. ἀπόσπ. 112 κ. ἄλλα. Ἐξ ἄλλου, παράλληλα ἐπισημαίνονται εἰς τὰ λεγόμενα τοῦ Φρυγὸς εἰς τοὺς Πέρσας τοῦ Τιμοθέου (152 κ.ἐξ.) καὶ τοῦ Φρυγὸς ἐπίσης εἰς τὸν Ὀρέστην τοῦ Εὐριπίδου (1375 κ.ἐξ.). Περαιτέρω Περσικὰ ἔγραψεν ὁ Χοιρίλος μὲ θέμα τὴν νίκη ἐπὶ τοῦ Ξέρξου, Πέρσας δὲ ὁ Τιμόθεος, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος. Ὁ δὲ Εὐριπίδης, ὅπως παρατηρεῖται εὐστόχως ὑπὸ τοῦ Schmid ⁴, ἀφοῦ προηγουμένως ἔδειξε συμπάθειαν πρὸς τὴν βαρβαρικὴν—τρωϊκὴν πλευρὰν (Ἄνδρομάχη, Ἐκάβη, Τρωάδες), ἤδη ἀπὸ τῆς Ἑλένης, τῆς Ἰφιγενείας τῆς ἐν Ταύροις, τοῦ Κύκλωπος, τοῦ Ὀρέστου ἐστράφη πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς ἔξαρσιν τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων καὶ κατὰδειξιν τοῦ δικαίου τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἄσκησιν ἐξουσίας, τούτων δὲ ἡ ἐκφρασις κορυφοῦται εἰς τὴν Ἰφιγένειαν τὴν ἐν Αὐλίδι, τὸ δρᾶμα τοῦ ποιητοῦ, τὸ ὁποῖον ἐδιδάχθη κατὰ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ διαμονὴν του. Ταῦτα προκύπτουν ἀσφαλῶς ἀπὸ σφζόμενα δρᾶματα τοῦ Εὐριπίδου, χωρὶς νὰ ὑπολογίζεταί τὸ ἀπολεσθὲν δρᾶμα αὐτοῦ Ἀρχέλαος, εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς δέχονται πολλοί, ἡμέτεροι καὶ ξένοι, προεβάλλετο ὁ θρύλος ὅτι ὁ ἰδρυτὴς τῆς

1) Βλ. W. Schmid - O. Stählin, *Gesch. Griech. Liter.* I', 1, 1961, σελ. 324 κ.ἐ.· A. Lesky, *Gesch. Griech. Liter.* 2, 1963, σελ. 398, ἑλλην. μετάφρ. Ἄ. Τσοπανάκη, 1964, σελ. 517. Συνοπτικωτέρα ἐνταῦθα ἐκθεσις.

2) Πβ. Διογ. Λαερτ. Β', 25 (Long): «ὁ περὲ φρόνησε δὲ (sc. Σωκράτης) καὶ Ἀρχελάου τοῦ Μακεδόνοιο καὶ Σκόπα τοῦ Κραωνίου καὶ Εὐρυλόχου τοῦ Λαρισσαίου, μήτε χρήματα προσέμενος παρ' αὐτῶν μήτε παρ' αὐτούς ἀπελθών».

3) Βλ. Σατύρου, *Εὐριπ. Βί. ἀπόσπ.* 39, στ. 22.

4) Βλ. W. Schmid - O. Stählin, *ἐνθ' ἀνωτ.*, σελ. 653 κ.ἐξ.

Μακεδονικῆς δυναστείας ἦτο Ἑλλην, ἀνήκων εἰς ἀρχαίαν ἡρωϊκὴν οἰκογένειαν.

Πρὸς πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐσωτερικὰ ἴσως δὲ εἶναι ἄσχετα καὶ ὠρισμένα ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά, ὅπως τὸ ὅτι ὁ Τιμόθεος ἦλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρχελάου περὶ τὸ 407 π.Χ., ὅτε περίπου καὶ ὁ Εὐριπίδης, ἀπέθανον δὲ ἀμφότεροι εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ, ὅπως καὶ ὁ Χοιρίλος, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰ., βραχὺ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχελάου.

Τοιαύτη καὶ τοσαύτη κοινότης χαρακτηριστικῶν, ὡς ἀνωτέρω, δὲν δύναται νὰ εἶναι συμπτωματική. Βεβαίως, δὲν ἔχομεν τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα, διὰ νὰ προχωρήσωμεν εἰς συγκεκριμένα. Ὅμως εὐλογος φαίνεται ἡ ὑπαρξίς συντονισμοῦ εἰς τὴν ὅλην ὑπόθεσιν ταύτην. Ἴσως δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ δεχθῶμεν εἰς τὸν συντονισμόν αὐτὸν δύο τινὰ, τὴν νεωτεριστικὴν τάσιν καὶ τὴν διαστολὴν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, μᾶλλον δὲ συγκεκριμένως νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἡ νεωτεριστικὴ τάσις εὕρισκεν ἔκφρασιν ἰδίαν εἰς τὴν ἔξαρσιν τοῦ χαρακτῆρος τῆς ὀλότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς βαρβάρους, ἦτο δὲ εἰς ἀρμονίαν πρὸς τὴν κίνησιν ἐνώσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγον δημοσιολόγοι κατὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους, ὅπως ὁ Γοργίας πιθανῶς καὶ ἀσφαλῶς ὁ Λυσίας, ἀμέσως δὲ κατόπιν ἀνέπτυξεν ὁ Ἰσοκράτης. Ἄς προστεθῇ ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους, ὅπως δεικνύουν χωρία τοῦ Θουκυδίδου (Α', 3) καὶ τοῦ Πλάτωνος (Πολιτικ. 262b), παρουσιάζεται καθολικὴ ἡ διαστολὴ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῶν βαρβάρων.

Συναφεῖς πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρχελάου εἶναι αἱ ἐκ τῶν πηγῶν εἰδήσεις περὶ δραματικοῦ ὀλυμπιακοῦ «ἀγῶνος» πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς καὶ τῶν Μουσῶν, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀρχελαὸς ἔδρυσεν εἰς τὸ Δῖον, κείμενον βορειῶς τοῦ Ὀλύμπου, πλησίον δὲ τῶν ὀρίων Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας. Αἱ εἰδήσεις αὗται, συμφωνοῦσαι ἐν γένει καὶ συμπληροῦσαι ἀλλήλας, εἶναι πολλαί, προέρχονται δὲ ἀπὸ συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Διόδωρος (ΙΖ', 16, 3), ὁ Δίων ὁ Χρυσόστομος (Λόγ. Β', 2), ὁ Ἀρριανὸς (Ἀνάβ. Α', 11, 1) καὶ ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος (ἐν λ. Δῖον), ἡ σύγχρονος δὲ ἔρευνα δὲν εὕρισκει λόγους νὰ μὴ θεωρῇ αὐτὰς ἀσφαλεῖς. Διεξοδικώτερος ἐνταῦθα εἶναι ὁ Διόδωρος, ὁ ὁποῖος λέγει μεταξὺ ἄλλων χαρακτηριστικῶς ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐκστρατεύων ἐναντίον τῶν Περσῶν «θυσίας μεγαλοπρεπεῖς τοῖς θεοῖς συνετέλεσεν ἐν Δίῳ τῆς Μακεδονίας καὶ σκηνικοῦς ἀγῶνας Διὶ καὶ Μούσαις, οὓς Ἀρχελάος ὁ προβασιλεύσας πρῶτος κατέδειξε». Εἰς τὸν δραματικὸν αὐτὸν ἀγῶνα θὰ διηγωνίσθη, φυσικῶ τῷ λόγῳ, καὶ ὁ Εὐριπίδης. Λίαν δὲ ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ παρατήρησις τοῦ W. Schmid εἰς θεμελιῶδες πρόσφατον ἔργον, τὸ ἀνωτέρω μνημονευθέν ¹, κατὰ τὴν ὁποίαν «wir erfahren durch Suid. ² auch die Namen n o r d-

1) Βλ. W. Schmid - O. Stählin, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 326, σημ. 5.

2) Βλ. Σουΐδ. ἐν λ. Εὐριπίδης (Adler): «τέλεεύτερησε δὲ ὑπὸ ἐπιβουλῆς Ἀρριβαίου τοῦ Μακεδόνοιο καὶ Κρατεῦα τοῦ Θεσσαλοῦ, ποιητῶν ὄντων καὶ φθονησάντων αὐτῷ».

griechischen Rivalen des Eur.: des Makedonen Aribbaios und des Thessalers Krateuas».

Ἄς προστεθῆ ὅτι ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Schmid εἶναι εἰδικώτερον ἐνδιαφέρουσα, διότι ὁ γερμανὸς ἐπιστήμων χαρακτηρίζει τὸν μακεδόνα Ἀριββαῖον ὡς nordgriechische.

Συγκέντρωσις Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν εἰς αὐτὴν βασιλείᾳ, ὅπως ἡ τοῦ Ἀρχελάου, δὲν ἤτο κάτι μοναδικὸν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα οὔτε τὸ πρῶτον συνέβαινε τότε. Ὑπῆρχον πρότυπα παλαιότερων Ἑλλήνων «τυράνων», ὡς τοῦ Πολυκράτους καὶ τοῦ Ἰέρωνος. Τὴν μαρτυρίαν ὀφείλομεν εἰς τὸν Πausανίαν (Ἀττικά, 2, 3), πηγὴν κύρους καλοῦ ἐν γένει, εἰδικώτερον δὲ εἰς ὠρισμένα μέρη (μὴ «νεώτερα καὶ ἄδοξα»), ὡς εἶναι τὸ περὶ τοῦ «μνήματατος» τοῦ Εὐριπίδου, ὅπερ αὐτὸς ὁ Πausανίας χαρακτηρίζει «γνώριμώτατον». Λέγει ὁ Πausανίας: «συνῆσαν δέ... τοῖς βασιλεῦσι ποιηταὶ καὶ πρότερον ἔτι καὶ Πολυκράτει Σάμου τυραννοῦντι Ἀνακρέων παρῆν καὶ ἐς Συρακούσας πρὸς Ἰέρωνα Αἰσχύλος καὶ Σιμωνίδης ἐστάλησαν». Ἄλλ' ὄχι μόνον τοῦτο. Ἡ συγκέντρωσις αὕτη ἐχρησίμευσεν, τρόπον τινά, ὡς παράδειγμα εἰς ἔπειτα Ἑλλήνας βασιλεῖς καὶ «τυράννοους». Λέγει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ αὐτὸς Πausανίας ἐφεξῆς: «Διονυσίῳ δέ, ὃς ὕστερον ἐτυράνησεν ἐν Σικελίᾳ, Φιλόξενος παρῆν καὶ Ἀντιγόμφω Μακεδόνων ἄρχοντι Ἀνταγόρας Ῥόδιος καὶ Σολεύς Ἀρατοῦς». Ὁ ἀναφερόμενος ἐνταῦθα Διονύσιος εἶναι βεβαίως ὁ πρεσβύτερος, ὁ δὲ Ἀντίγονος εἶναι ὁ ἐπιλεγόμενος Γονατᾶς, ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα βραδύτερον τοῦ Ἀρχελάου, τῷ 283 π.Χ. Ὁ Πausανίας εἰς τὸν κατάλογον αὐτὸν περιορίζεται μόνον εἰς ποιητάς, καθ' ὅσον ποιητὴς ἤτο ὁ Εὐριπίδης, ἐξ ἀφορμῆς δὲ τῆς ταφῆς αὐτοῦ ἐν Μακεδονίᾳ γίνεται ἡ παρέκβασις αὕτη. Ἄν ὁ Πausανίας ἐξετείνετο εἰς καλλιτέχνας καὶ πεζογράφους ἀρχαίους Ἑλλήνας, διαμείναντας εἰς τὴν αὐτὴν βασιλείαν ἢ «τυράνων», θὰ ἀνέφερε πολλὰ ἀκόμη πρόσωπα, ὅπως τὸν Πλάτωνα, διαμείναντα ἐπ' ἀρκετὸν εἰς τὴν αὐτὴν Διονυσίου τοῦ νεωτέρου καὶ διδάξαντα τὸν τύραννον τοῦτον τῶν Συρακουσῶν.

Ὅπως δὴποτε, ὁ ἀνωτέρω κατάλογος περιλαμβάνει ὀνόματα ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν καὶ τὴν ποίησιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου, ἐκτείνεται δὲ εἰς περίοδον, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 5' αἰ. (Πολυκράτης) καὶ φθάνουσαν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 7' αἰ. π.Χ. (Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς), ἤτοι καταλαμβάνει μετὰ τῶν κρασπέδων αὐτῶν δύο αἰῶνας, τὸν 5' καὶ τὸν 7' π.Χ., οἱ ὅποιοι κοινῶς θεωροῦνται ὡς κλασσικοὶ χρόνοι τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

Ἐπὶ τούτοις, εἶναι ἄξιον νὰ παρατηρηθῆ ὅτι κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἀναφέρεται ὅτι Ἑλλήνες ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι διέμειναν καὶ ἔδρασαν εἰς τὴν αὐτὴν Ἑλλήνων ἡγεμόνων, οὐδαμῶς δὲ βαρβάρων. Ὅμοίως δὲ ἀναφέρεται

κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ὅτι Ἕλληνες ποιηταὶ μετέσχον δραματικοῦ ἀγῶνος μετὰ βαρβάρων. Τὸ πρᾶγμα βεβαίως διαφέρει, καὶ μάλιστα θεμελιωδῶς, κατὰ τοὺς ἀκολουθοῦντας, τοὺς ἀλεξάνδρινους χρόνους, ὅτε διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Διαδόχων αὐτοῦ διεδόθη εὐρύτατα ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ παλαιὰ διαστολὴ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἠτόνησεν, παρὰ δὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς βαρβάρους ἀνεφάνησαν πολλοὶ ἑλληνίζοντες ἡγεμόνες.

Τὸ ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμπέρασμα εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, σαφὲς καὶ εἰς τὰ ἐπὶ μέρους καὶ εἰς τὸ σύνολον. Οἱ Ἕλληνες ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι, πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶχον λάβει θέσιν ἔναντι τῶν βαρβάρων, μετέβησαν εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀρχελάου, διότι ἐπίστευον ὅτι ἡ χώρα αὕτη εἶναι ἑλληνικὴ ἢ σύγχρονος πρὸς αὐτοὺς δημοσία ἑλληνικὴ γνώμη δὲν διεμαρτυρήθη, ἴσως καὶ δι' ἄλλα ὁμοίως καὶ διότι τὸ αὐτὸ καὶ αὕτη ἐπίστευε περὶ τῆς Μακεδονίας. Ἐν γένει δὲ ὁ ἑλληνικὸς κόσμος τῶν κλασσικῶν χρόνων ἐπίστευεν ὅτι ἡ Μακεδονία εἶναι χώρα ἑλληνικὴ καὶ οἱ Μακεδόνες εἶναι Ἕλληνες ¹.

1) Τοῦτο, καθ' ὅσον προκύπτει ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀμιγῶς φιλολογικῶν στοιχείων. Τοὺς γνωστοὺς χαρακτηρισμοὺς τοῦ Δημοσθένους περὶ τοῦ Φιλίππου ὅτι ἦτο βάρβαρος καὶ ἂν δεχθῶμεν, ὡς δὲν ὀφείλομεν, ὡς ἔχοντας ἐθνολογικὴν σημασίαν, δὲν δυνάμεθα, νὰ ἀπαλλάξωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν πολιτικὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν ῥητορικὴν ὑπερβολήν, τοσοῦτον ἐπιδίδουσαν κατὰ τὸν Δ' αἰ. π.Χ. εἰς Ἀθήνας μὲ τὴν ἀνευ προηγουμένου ὄξυνσιν τῆς πολιτικῆς διαμάχης.

S O M M A I R E

Archélaos et le caractère hellénique de Macédoine au point de vue littéraire.

Des poètes et artistes anciens grecs de la fin du Ve siècle séjournèrent en activité à la cour du roi de Macédoine Archélaos dont ils furent invités. Les témoignages à ce sujet provenant surtout de sources postérieures à l'époque mentionnée sont très nombreuses. Le but de cette invitation était l'élévation du niveau civilisateur de Macédoine par la culture grecque.

La tendance innovatrice d'Agathon et d'Euripide en tragédie, de Timothée en musique et l'idée de la distinction entre les grecs et les barbares par l'exaltation du caractère du monde hellénique se posent comme les traits communs intérieurs. Parallèlement certains traits communs extérieurs ne sont pas sans rapport.

Ce rassemblement des poètes et artistes grecs à la cour d'Archélaos se fit suivant l'exemple des plus anciens «tyrans» grecs dont le témoignage est du à Pausanias (Att. 2,3), dont la liste occupe le Ve et le IVe siècle, c'est à dire les temps classiques. Pendant ces temps des écrivains et artistes grecs séjournèrent et montrèrent une activité à la cour des souverains grecs, mais jamais à celle des barbares.

La conclusion est claire. Ce rassemblement des poètes et artistes grecs à la cour du roi Archélaos se fait, car le monde grec des temps classiques croyait que le peuple de Macédoine était grec.